

**ÜMUMPEDAĞOQJİ PROBLEMLƏR
ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
GENERAL PEDAGOGICAL PROBLEMS**

UOT 371

Müdafiyə Cəmil oğlu Mahmudov
pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor
Azərbaycan Texniki Universiteti
<https://orcid.org/0000-0003-1161-1416>

Aytən Rəhman qızı Məmmədli
fəlsəfə doktoru proqramı üzrə dissertant
Azərbaycan Texniki Universiteti
<https://orcid.org/0009-0009-7627-1361>

**QLOBALLAŞMA VƏ MODERNLƏŞMƏ PROSESİ,
YENİ KADR HAZIRLIĞI**

Müdafiyə Cəmil oğlu Mahmudov
doktor pedagogических наук, профессор
Азербайджанский Технический Университет

Aytən Rəhman qızı Məmmədli
диссертант по программе доктора философии
Азербайджанский Технический Университета

**ПРОЦЕСС ГЛОБАЛИЗАЦИИ И МОДЕРНИЗАЦИИ,
ПОДГОТОВКА НОВЫХ КАДРОВ**

Mudafiyə Jamil Mahmudov
doctor of pedagogical sciences, professor
Azerbaijan Technical University

Aytən Rəhman Məmmədli
doctorial student in the program of doctor of philosophy
Azerbaijan Technical University

**THE PROCESS OF GLOBALIZATION AND MODERNIZATION,
NEW STAFF PREPARATION**

Xülasə. Məqalədə indiki dövrdə ölkəmizin təhsil sistemində həyata keçirilən inteqrasiya, qloballaşma və yeni kadr hazırlığı prosesi öz əksini tapmışdır. Qloballaşma, modernləşmə prosesi yeni məktəb, yeni təhsil, yeni insan problemlərini önə çəkdi və ölkəmiz üçün yeni nəsil kadrların hazırlanmasını qarşıya qoydu. Bu işə müasir dövrün tələb etdiyi yeni tip cəmiyyətin qurulması deməkdir.

Açar sözlər: inteqrasiya, modernləşmə, yeni kadr hazırlığı, pillə, səviyyə, ixtisas, təkmilləşdirmə

Резюме. В статье отражены процессы интеграции, глобализации и подготовки новых кадров в системе образования нашей страны в настоящее время. Процесс глобализации и модернизации выдвинул на первый план новую школу, новое образование, новые человеческие проблемы и поставил

задачу подготовки нового поколения кадров для нашей страны. А это означает построение нового типа общества, необходимого современному периоду.

Ключевые слова: интеграция, модернизация, подготовка новых кадров, ступень, уровень, специализация, совершенствование

Summary. The article reflects the processes of integration, globalization and training of new personnel in the education system of our country at the present time. The process of globalization and modernization brought to the fore a new school, a new education, new human problems and set the task of training a new generation of personnel for our country. And this means building a new type of society that is necessary for the modern period.

Key words: integration, modernization, training of new personnel, level, qualification, improvement

Dünyanın yeni kəşfindən sonra XVI-XVIII əsrlərdə cəmiyyətdə iqtisadi, siyasi, sosial-mədəni dəyişikliklər baş verdi. Bu proses isə özünü ənənəvi cəmiyyətdən müasir cəmiyyətə keçid kimi əks etdirdi və bu dövrlər sənayenin inkişafına və onun modernləşməsinə səbəb oldu. Yəni dövrün tələblərinə, normalara, texnoloji proseslərə uyğunlaşmaq zərurəti yarandı, ölkələr arasında inteqrasiya və qloballaşmanın həyata keçirilməsi başlandı.

1970-2003-cü il tarixlərində ölkəmizdə Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin islahatları milli xüsusiyyətlərimizi saxlamaqla ölkəmizin modernləşmə prosesində iştirakında mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Qloballaşma, modernləşmə prosesi yeni məktəb, yeni təhsil, yeni insan problemlərini önə çəkdi və ölkəmiz üçün yeni nəsil kadrların hazırlanmasını qarşıya qoydu. Bu isə sosial-iqtisadi şəraitin tələb etdiyi yeni tip cəmiyyətin qurulması demək idi. Buna görə də ali təhsil müəssisələrində həyata keçirilən islahatlar inteqrasiya və modernləşmə yolunu seçdi. XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəllərində qarşıya qoyulan aktual problemlərdən biri də sosial-iqtisadi şəraitin tələb etdiyi yeni, rəqabət qabiliyyətli mütəxəssislərin hazırlanması oldu. Bu isə qarşıya belə bir mühüm vəzifə qoydu ki, təhsil siyasəti elə qurulmalıdır ki, hazırlanan mütəxəssislər müasir tələblərə uyğun olsun.

Ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Azərbaycanın təhsil tarixi hər birimizin fəxr etdiyi nailiyyətlərlə zəngindir. Azərbaycan müəllimləri bütün tarix boyu təhsildə daim vərisliklə novatorluğun, ənənə ilə islahatın vəhdətini öz fəaliyyətində əks etdirmişdir. Bu gün qədam qoyduğumuz informasiya cəmiyyəti və biliklərə əsaslanan yeni tipli iqtisadiyyatın formalaşması, qloballaşma çağırışları bütün dünya təhsil sistemi qarşısında yeni vəzifələr qoyur.

"Təhsil əsri" adı qazanmış XXI əsr Azərbaycan təhsilinin də yeniləşməsini və müasirləşməsini tələb edir. Əminəm ki, Azərbaycan müəllimləri fəaliyyətlərini bu tələblərə uyğun daha da təkmilləşdirərək müstəqil Azərbaycan Respublikasının çiçəklənməsinə xidmət edən gənc nəslin yetişdirilməsi işinə öz töhfələrini verəcəklər".

Ümummilli Lider Heydər Əliyev SSRİ dövründə, hələ 1970-ci illərdə insan həyatında informasiya texnologiyasının inkişafının mühüm dəyişikliklərə səbəb olacağını görmüş və onun təməlini qoymuşdur. O, 1993-cü ildə ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra, bütün sahələrdə olduğu kimi, həm də ali təhsillə bağlı belə bir mühüm bir qərar verdi ki, Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinə dövlət hesabına qəbulla yanaşı, ödənişli əsaslarla tələbə qəbulu aparılsın. Bu qərar təhsil tarixində yadda qalan, əhəmiyyət kəsb edən sənəd oldu.

Əsaslı Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş siyasi və iqtisadi kurs Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Hazırda bir çox sahələr üzrə Azərbaycan dünyanın qabaqcıl ölkəsinə çevrilmiş və lider ölkələr sırasına daxil edilmişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təhsil siyasətini uğurla həyata keçirən möhtərəm Prezidentimizin diqqəti sayəsində əsaslı islahatlar həyata keçirilir və bütün istiqamətlər üzrə Dövlət Proqramları yerinə yetirilir. Bunlardan "Azərbaycan Respublikasının ali təhsil müəssisələrinin Avropa ali təhsil məkanına inteqrasiyası", 2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı", 2009-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının ali təhsil sistemində islahatlar üzrə Dövlət Proqramı", "Təhsil sisteminin informasiyalaşdırılması Proqramı (2008-2012-ci illər)", "Elmin inkişafı

üzrə Milli Strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı Dövlət Proqramı (2009-2015-ci illər), “2018-2024-cü illərdə Azərbaycan Respublikasında sağlamlıq imkanları məhdud şəxslər üçün inklüziv təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Proqramı”, “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı” və s. misal göstərə bilərik.

“Təhsil əsri” elan edilən XXI əsrdə yüksək intellektə malik insan kapitalının formalaşması və iqtisadiyyatın qurulması ilə bağlı ölkəmizin Prezidenti cənab İlham Əliyev demişdir: “Biz maddi dəyərlərimizi, iqtisadi potensialımızı insan kapitalına çevirməliyik”.

Təhsil sahəsində qəbul edilən dövlət proqramları göstərir ki, təhsilin bütün sahələrində islahatlar elə aparılmalıdır ki, kadr hazırlığı indiki dövrün tələblərinə uyğun olsun. Yəni müstəqil ölkəmiz üçün yeni nəsil kadr hazırlığı həyata keçirilsin. Bu istiqamətdə əsas rol ali təhsil və orta ixtisas müəssisələri oynayır.

Qeyd edək ki, ölkəmizdə real və açıq şəkildə ali və orta ixtisas təhsilinin inkişafının həyata keçirilməsi ilə bağlı ciddi şəkildə işlər aparılır. Bu halda meydana çıxan çətinliklər və nöqsanlar vaxtlı-vaxtında araşdırılırsa, onda ali və orta ixtisas məktəblərində təhsilin keyfiyyəti də yüksəlmiş olar. Bu isə aparılan islahatların daha da təkmilləşdirilməsinə səbəb olar.

Qeyd edək ki, ABŞ, Yaponiya, Cənubi Koreya, Finlandiya və digər inkişaf etmiş ölkələrdə inkişafa təsir edən amillər içərisində təhsilin rolu hiss olunacaq dərəcədə yüksəkdir. Ölkəmizin bu ölkələrin qabaqcıl təcrübəsindən istifadə etməsi sahəsində son illər xeyli müsbət addımlar atılmış, işlər görülmüşdür. Lakin bunlarla yanaşı, ali və orta ixtisas təhsil sistemində aparılan islahatlar və modernləşmələr prosesində meydana çıxan bir sıra çətinliklər və ziddiyyətlər də özünü əks etdirir. Təhsilin bütün pillələrində inkişaf fəaliyyətini dərinlən tədqiq etdikdə aydın olur ki, indiki dövrün tələblərinə cavab verən kadrların heç də hamısı bu tələblərə cavab verə biləcək səviyyədə deyildir.

“Avropa Birliyi”nə üzv ölkələrdə təhsilin inkişafına dair əməli proqramda deyilir ki, Avropa pedaqoji təhsil sistemi çağdaş cəmiyyətin ixtisaslı kadrlara olan tələbatını ödəməlidir. Belə bir perspektivə görə inteqrasiya olunan öl-

kə özündə aşağıdakı komponentləri birləşdirməlidir: müəllimləri seçmə sistemi; baza təhsilin sertifikatı; müəllimlərin peşə üzrə fasiləsiz təhsilinin inkişafı; müəllimlərin peşə üzrə ixtisaslarını artırma imkanları və s. göstərilən bu problemlərin hər biri dövlət və hökumətimizin diqqətində olmaqla mütəmadi olaraq öz həllini tapır. Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin qayğısı və yaxından dəstəyi ilə təhsilin yenidən təşkili və qurulması həyata keçirilir. Lakin onu da qeyd edək ki, ali və orta ixtisas təhsilli müəssisələrinin əksəriyyətində professor-müəllim heyətinin hazırlığı və təkmilləşdirilməsi hələ də öz real həllini tapmayıb və onlar da bəzən formal xarakter daşıyır. Ali və orta ixtisas təhsil müəssisələrində tədris mərkəzlərinin yaradılmasına böyük ehtiyac vardır. Məlum olduğu kimi, əldə olunan biliklər dəyişilir, tez bir zamanda öz əhəmiyyətini itirir, təhsilin paradiqması ona uyğun dəyişilir və buna görə də insanların əldə etdiyi ali təhsil bilikləri də dəyişilir. Bu isə, öz növbəsində, mütəxəssislərin ixtisasını artırmasını və təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Müəllimlərimizin əksəriyyəti öz vəzifələrini ləyaqətlə yerinə yetirərək təhsil sahəsində aparılan islahatların tərəfdarıdır. Lakin bu da sirr deyil ki, onların bir qismi yenilikləri qəbul etmir (və ya edə bilmirlər) öz narazılıqlarını bildirirlər. Onlar keçmiş SSRİ dövründəki metodlarla işləyir və onlardan istifadə edirlər. Sual olunur: nə üçün? Çünki faktlar göstərir ki, yaşlı müəllimlərin əksəriyyəti həyata keçirilən yenilik və modernləşmələri qəbul edə bilmirlər və yeni ni öyrənmələri üçün qüvvələri, bilikləri kifayət etmir. Bu cür müəllimlər distant təhsili, ABŞ, Qərbi Avropa və s. ölkələrə inteqrasiya olmağımızı sadəcə moda (dəb) kimi qəbul edirlər. Eyni zamanda, bu modanı (dəbi) qorxulu hadisə kimi qəbul edir və epidemiya ilə müqayisə edərək onun yayılmasına qarşı çıxırlar. Müasir inkişaf tendensiyaları göstərir ki, informasiya çoxluğunun müəllimin şərhilə çatdırılması köhnəlmiş və auditoriya-dərs sistemi müasir tələblərə cavab vermir, tələbələrin məktəbdə təhsil almaq motivasiyası, müəllimlərin isə marağı kütləvi şəkildə yox olur. Müşahidələr göstərir ki, orta məktəb məzunlarının ali və orta ixtisas məktəblərinə qəbulun qiymətləndirmə prinsipi də tam dəyişilməlidir. Sual olunur: əgər Avropa

və mütərəqqi ölkələrin ali məktəblərinə inteqrasiyadan danışırsansa, onda nə üçün onların imtahan qəbul mexanizmini tətbiq etmirik?

Ölkəmizin təhsil sistemindəki islahatlar təkamül yolu ilə həyata keçirilir və əldə olunan bütün nailiyyətlər və məlumatlar ictimaiyyətə çatdırılır. Lakin ictimaiyyətə məlum olan elə faktlar olur ki, bunlar təhsil sistemindəki islahatların üzərinə kölgə salır. Qeyd edək ki, bir sıra təhsil müəssisələrində səriştəsiz, təkəbbürlü, qohumbazlıq və dostbazlığa üstünlük verən, dövlət və hökumət qanunlarına riayət etməyən aşağı səviyyəli rəhbər işçilər də vardır. Bu cür şəxslər həm də ətrafında olan savadlı, vəzifəsinə ləyaqətlə qulluq edən perspektivli kadrları kənarlaşdırmaqla öz primitiv idarəçilik metodlarını davam etdirirlər. Məgər bu situasiyalara müvafiq qurumların rəhbərləri, nəzarət edən şəxslər görmürlərmi? Ölkə Prezidenti telekanalların birində çıxış edərkən belə bir ifadə işlətdi: “Kim hansı rəhbər işə təyin edilirsə, elə bilir ora onun atasının, babasınındır”. 18.01.2022-ci ildə isə çıxışında isə qeyd etdi ki, “İctimaiyyət kömək etməlidir, lazımı məlumatları çatdırmalıdır”.

Bununla bağlı bir hadisəni qeyd etmək yerinə düşər. Görkəmli pedaqoq-alim və tanınmış ictimai-siyasi xadim Zahid Qaralovun 80 illiyi ilə əlaqədar “Müdrük müəllimimiz” kitabının 19-cu səhifəsində Z.İ. Qaralov yazır: “Texniki-peşə təhsili sistemində də çox eybəcərliklər kök salmışdı. Bunu Heydər Əliyev hiss etmişdi. Güclü komissiya yaratdı və sistemi hərtərəfli yoxlatdı. Məni həmin komissiyaya təyin etmişdilər. Bu müəssisə rəhbərinin elə gizli kanalları, Moskvada və Bakıda rəhbər işçilərlə elə əlaqələri var idi ki, ona “diş batıran” yox idi. 16 il sədr olduğu müddətdə bir dəfə də texniki-peşə təhsili sistemində yoxlama aparılmamışdı. Biz iki aya qədər gərgin və çətin şəraitdə işlədik. 42 səhifəlik arayışı MK-yə təqdim etdik. Əvvəlcə elm və təhsil müəssisələri şöbəsinin məsul işçiləri arayışla tanış oldular. Bir sıra kəskin faktların, hətta cinayət xarakterli bəzi məlumatların arayışdan çıxarılmasını bildirdilər. Mən səbəbini soruşanda dedilər: “Heydər Əliyevə bu məlumat çatanda bizdən soruşmayacaq ki, bəs siz hara baxırdınız?”

Bəli, indi də elə rəhbər işçilər var ki, müəssisə rəhbərlərindən bildikləri dəqiq məlumatları möhtərəm Prezidentimizə çatdırmırlar,

hətta onları müdafiə edənlər də var, lakin bütün ziyalılar əmindir ki, son zamanlarda təsadüfi vəzifəyə qoyulmuş səriştəsiz, təhsildə islahatın həyata tətbiqini bilməyən, qanunun aliliyinə riayət etməyən kadrların sonu olmalıdır, yəni: *“44 günə erməni işğalçılarına qalib gələn, monolit ordu yaradan möhtərəm Prezidentimiz tərəfindən tez bir müddətdə təhsil müəssisələrində, əsasən bəzi ali texniki məktəblərdə idarəçiliyi bilməyən, dövlət və hökumət qanunlarına riayət etməyən və hegemonluqla fəaliyyətdə olan rəhbərlərə son qoyulacaq”*.

Dövlət və hökumət rəhbərliyi və tanınmış alimlər tərəfindən həmişə belə çıxışlar olur: “Təhsil sisteminin Azərbaycanın şərait və ənənələrinin xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq daim təkmilləşməyə ehtiyacı var”. Bu ehtiyacın ödənilməsinin xalqımızın gələcəyinin təmin olunması ilə sıx bağlı olması, yəqin ki, heç kəsə sirt deyildir. Azərbaycanın gələcəyi istedadlı şagirdlərdən və tələbələrdən çox asılıdır. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev deyirdi: “Təhsil millətin gələcəyidir”, “Dünyada müəllimdən yüksək ad tanımıram”. Aparılan islahatlar ictimaiyyətdə bir qrup köhnəpərəst və yeniliyi qəbul etməyən şəxslər tərəfindən narazılıqlara səbəb olur. Yeri gəlmişkən, belə bir hadisəni qeyd edək: 1901-ci ildə Rusiya Maarif naziri N.P. Baqolepova öz çıxışında demişdir: “Mən hesab edirəm ki, təhsil sisteminin bütün sahələrində günün tələblərinə uyğun təkmilləşdirmə və yeniləşmə olmalıdır. Mən bu fikirdəyəm ki, keçidi çox ehtiyat və ardıcılıqla keçmək lazımdır”, – və hesab edirdi ki, bütün sosial dəyişikliklər inqilab yolu ilə deyil, təkamül yolu ilə həyata keçməlidir. Bu deyilənlər terrorçu P.V. Karpoviçə xoş gəlmir və o, nazirə qəsd edir.

Sual meydana çıxır: bəs bizim ölkədə terrorçu P.V. Karpoviçi əvəz edən kimdir? Mənə görə onlar neqativ əməllərinə görə təhsil ocaqlarından kənarlaşanlar, çürük regionçuluqla məşğul olanlar, öz vəzifələri ilə məşğul olmayan bir qrup saxta siyasətçilər və başqaları. Və ya əksinə: təhsil sistemində yeniliyi qəbul edə bilməyən, köhnə metodlarla işləyən rəhbər işçilər və müəllimlər.

Hazırda bəzi ali və orta ixtisas təhsili məktəblərində əsas problemlərdən biri pedaqoji kadrların çatışmazlığıdır. Nə qədər ki, gec deyil, müəllim qıtlığının aradan qaldırılması üçün

əsaslandırılmış qərarların verilməsinin vaxtıdır. Bir sıra fənlər qeyri-ixtisas müəllimləri tərəfindən tədris olunur. Yaşlı müəllimlərin işdən ayrılması və bir sıra müəllimlərin başqa iş yerlərinə getməsi ilə əlaqədar olaraq fənlər başqa ixtisaslı müəllimlərə verilir, belə halda isə təlim və təhsilin keyfiyyətindən danışmaq olmaz. Məhz buna görə də professor-müəllim kadrlarının seçilib yerləşdirilməsi istiqamətində ciddi addımların atılması zəruridir.

Ali və orta ixtisas texniki məktəblərində ən ciddi problemlərdən biri də müəllim hazırlığı ilə bağlıdır. Bu da sirr deyildir ki, uzun onilliklərdir ki, bu problemə diqqət yetirilmir. Ali texniki məktəblərdə nüfuz qazanmış bacarıqlı müəllimlərlə yanaşı, müəllimlik peşəsini sevməyən, ixtisasını bilməyən, bu peşəyə təsadüfən gələn müəllimlərin sayı olduqca çoxdur. Bunun da təhsilin keyfiyyətinə misilsiz ziyan vurduğu aydındır. Hər bir elmi dərəcə almış şəxs müəllim peşəsinə yiyələnmə bilməz. Müəllimlik xüsusi bilik, bacarıq, həvəs və pedaqoji peşəkarlıq, səriştəlilik tələb edən peşədir.

Ali və orta ixtisas məktəblərində əsas problemlərdən biri də müəllim hazırlığı kurikulumu ilə bağlıdır. Bu müəssisələrdə aparılan müəllim hazırlığının məzmununda ciddi keyfiyyət dəyişikləri özünü əks etdirməlidir. Hazırkı tədris planı və proqramları elə tərtib olunmuşdur ki, tələbələr əsasən nəzəri məlumatlar qazanır, tətbiqi məsələlərin həllinə az diqqət verilir. Müşahidələrdən aydın olur ki, bəzi ali və orta ixtisas təhsili məktəblərində professor-müəllim heyətinin əksəriyyəti pedaqoji-psixoloji məsələləri, yeni təlim texnologiyaları və metodları, lazımi pedaqoji anlayışların mahiyyəti haqqında məlumatlara malik deyillər. Buna görə də müəllim hazırlığı kurikulumu sisteminin təkmilləşdirilməsinin və bilik səviyyələrinin yüksəldilməsi ilə bağlı tədbirlərin həyata keçməsi zəruridir.

Belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, indiki dövrdə müəllimlərin malik olduğu pedaqoji təhsil onların sonrakı fəaliyyətləri üçün kifayət deyil, ona görə də pedaqoji təhsilə fasiləsiz proses kimi baxılmalıdır. Bu baxımdan Ali və orta ixtisas təhsili məktəblərində meydana çıxan problem və nöqsanların aktual olanlarından aşağıdakıları göstərmək olar: müəllimin sosial statusunun aşağı düşməsi; müəllim hazırlığı kurikulumunun olmaması; elmi metodiki əsasların işlə-

nilməməsi; pedaqoji kadr hazırlığının keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün səmərəli mexanizmin olmaması; ali, orta ixtisas təhsili, diplomdan sonrakı və əlavə pedaqoji təhsil müəssisələrində təhsilin varislik prinsipinə uyğun forma və üsulları mexanizminin pozulması; müəllim hazırlığı kurikulumunun səmərəli idarə edilməməsi; fasiləsiz müəllim hazırlığının alternativ modellərdən, distant təhsildən istifadə edilməməsi; fundamental və tətbiqi tədqiqatların aparılmasının, elmi istiqamətlərin inkişaf etdirilməsinin stimullaşdırılması və dəstəklənməsinin aşağı səviyyədə olması; təhsil sistemində informasiya mühitinin lazımi səviyyədə inkişaf etməməsi; texniki təhsil müəssisələrində peşəyönümü üzrə işlərin aparılmaması və bunun üçün lazımi mexanizmin olmaması və s.

Bəzi ali və orta ixtisas təhsili məktəblərində əsas diqqət biznesə ayrılıb, müəllimlərin reytingi isə get-gedə aşağı düşür. Unudulmamalıdır ki, bizneslə məşğul olan şəxsləri də yetişdirənlər müəllimlərdir.

Müşahidələr göstərir ki, bəzi ali və orta ixtisas təhsili texniki məktəblərində dəqiq fundamental fənləri tədris edən professor-müəllimlərin əksəriyyətinin təlim və tərbiyənin prinsip və metodlarından bilikləri kifayət dərəcədə deyil. Tədris prosesinin müasir tələblərə uyğun qurulması, yeni texnologiyaların və yeni ixtisaslar üzrə pedaqoji innovasiyaların hazırlanması hələ də öz həllini tapmayıb, texniki fənləri tədris edən professor-müəllimlərin əksəriyyətinin pedaqogika və psixologiya elmindən anlayışları qaneedici deyil. Təəssüf ki, bu cür kadrlar müəyyən məsuliyyətli vəzifələrə rəhbərlik edirlər ki, bu halda da təlim və təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsindən danışmaq olmaz. Qeyd edilənlərlə yanaşı göstərmək lazımdır ki, nüfuzlu müəllimlərin cəmiyyətdə yerini və rolunu unutmaq olmaz. Aparılan islahatların ilk növbədə keyfiyyətli təhsillə nəticələnməsi məhz müəllimlə bağlıdır.

Dünya təcrübəsinə əsaslanaraq qeyd edə bilərik ki, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində kurikulumların hazırlanması haqqında heç bir irəliləyiş yoxdur. Kurikulum konseptual sənəddir. Burda müasir tələblərə uyğun kurikulumlarda ali texniki məktəb məzunlarının əldə etdiyi bilik, bacarıq və vərdislər müəyyən edilir və onların reallaşmasında qarşıya qoyulan məqsədlər və ona çatmağın yolları müəyyənləşdirilir.

Təhsilin bütün pillələrində yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə müasir tələblərə uyğun təlimin nəticələrinin yaxşılaşdırılması probleminin həlli üçün müəllim təhsilalanların bilik səviyyəsinə görə yeni təlim metodlarından istifadə etməlidir. Fənlərin tədrisi metodikasının əsas vəzifələrindən biri də təfəkkürün inkişafı üçün xarakterik olan, yeniliklərə yol açan idrak fəaliyyətinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsidir. Təlimin nəticələrinin yaxşılaşdırılmasında kim, nəyi və necə öyrədir kimi mühüm problem özünü əks etdirməlidir.

Təhsil sahəsində aparılan islahatlar müəllim hazırlığının da kökündən dəyişilməsini qarşıya qoydu, bu işə müasir dövrdə cəmiyyətin inkişafının ən mühüm problemlərindən biridir. Azərbaycanın gələcəyi ölkəmizin şagird və tələbələrindən asılıdır, buna görə də ölkəmizin təhsil sistemində aparılan islahatlar bu ideyada əksini tapmalıdır.

Hazırda müəllimlərin qarşısına yeni tələblər qoyulur və onlar öz vəzifələrini yeni müasir tələblər səviyyəsində qurmaq üçün kurikulumda, pedaqogika sahəsində, elektron resurslarının inkişafında və s. baş verən yenilikləri ardıcıl olaraq öyrənməlidir. İstər nəzəriyyə və istərsə də praktik istiqamətlərdə həyata keçirilən inteqrasiyanın reallaşdırılması müəllimlik peşəsinin daim təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Azərbaycan uğurla inkişaf edən ölkədir. Son illər ərzində biz bütün is-

tiqamətlər üzrə böyük nailiyyətlərə imza atmışıq. Elə etməliyik ki, bu inkişaf dayanıqlı olsun. Buna nail olmaq üçün isə, əlbəttə ki, insanlar hazırlıqlı, gənclər bilikli olmalıdırlar. Əgər inkişaf etmiş ölkələrin tarixinə və bu gününə baxsaq görərik ki, o ölkələrdə təhsil, texnologiya, elm inkişaf edir. Biz də bu yolla gedirik. Azərbaycanda gənc nəslin bilikli, savadlı olması ölkəmizi gücləndirir. Çünki iqtisadiyyatda, sənayedə, bütün sahələrdə çox gözəl mütəxəssislər lazımdır. Ölkəmizin çox uğurlu inkişaf dinamikası var. Kadr hazırlığı, mütəxəssislər, peşəkarlar, əlbəttə ki, bu dinamikaya əlavə güc verəcək. Ona görə təhsilin keyfiyyəti ilə bağlı çox önəmli addımlar atılır, islahatlar aparılır".

Problemin aktuallığı. XX əsrin sonu və XXI əsrin əvvəllərində dünya təhsil sistemində olduğu kimi ölkəmizin təhsil sistemində qloballaşma və modernləşmə prosesi, yeni kadr hazırlığı problemlərinin həlli məsələsi ön cərgəyə keçdi. Bu məqsədlə baxılan problemin həlli metodları pedaqogika elmini yeni ideyalarla zənginləşdirir. Buna görə də qloballaşma, modernləşmə prosesi və müasir dövrdə yeni kadr hazırlığı öz aktuallığını əks etdirir.

Problemin yeniliyi. Qloballaşma, modernləşmə və müasir dövrdə kadr hazırlığına dair aparılan metodlar diqqət mərkəzinə gətirilir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Aparılan tədqiqat işi ölkəmizin təhsil sistemində həyata keçirilən islahatları nəzərdə tutur və bu tədqiqat işi müəllimlərə, magistrələrə, doktorantlara və s. kömək edəcəkdir. Aparılan tədqiqat işi tədris prosesində öz əhəmiyyətini və rolunu əks etdirəcəkdir.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. – Bakı, – 2013.
2. Лиферон А.П. Интеграция мирового образования – реальность третьего тысячелетия. – М.: Педагогика, –1977.
3. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. – Bakı: Çarşıoğlu, – 2009.
4. Mahmudov M.C. XXI əsr və təhsil: Problemlər, perspektivlər və meyllər. Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu. – Naxçıvan: Məktəb, – 2007, № 2, – s.17-27.
5. Махмудов М. Система образования в Азербайджане и во всем мире. АзТУ, – Баку, – 2006.

E-mail: maxmudov45@mail.ru
aytenmemmedli408@gmail.com

Rəyçilər: *ped.elm.dok., prof. M.İ. İlyasov,*
ped.ü.fəls.dok. İ.B. Əmirəliyeva

Redaksiyaya daxil olub: 31.03.2023